

Valstybinio audito ataskaita

AR VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS UŽTIKRINA PAGALBĄ VAIKUI

2015 m. kovo 20 d. Nr. VA-P-50-4-5

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	5
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>10</u>
1. <u>Nereglamentuotas bendras sąrašas dokumentų, reikalingų priimti sprendimą dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo</u>	<u>10</u>
2. <u>Prenkant vykdytojus nepakankamai atsižvelgiama į individualius vaiko poreikius</u>	<u>11</u>
3. <u>Vaiko, kuriam skirta minimalios priežiūros priemonė, šeimai teikiama nepakankama pagalba</u>	<u>15</u>
4. <u>Laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės neatitinka įstatyme nustatyto tikslo – padėti vaikui</u>	<u>16</u>
5. <u>Savivaldybių atliekama minimalios priežiūros priemonių vykdymo priežiūra nepakankamai efektyvi</u>	<u>17</u>
6. <u>Savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijoms teikiama metodinė pagalba ne visada atitinka savivaldybių lūkesčius</u>	<u>20</u>
7. <u>Švietimo ir mokslo ministerija nevertina minimalios priežiūros įgyvendinimo</u>	<u>21</u>
<u>PRIEDAI</u>	<u>24</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Atviras jaunimo centras¹ – įstaiga ar jos padalinys, vykdamas atvirą darbą su jaunimu, teikiantis socialines, pedagogines ir psichologines paslaugas, kurio savininko ar dalininko teisės ir pareigos įgyvendina savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos, vietos ar religinės bendruomenės.

Socialinių paslaugų įstaiga² – socialines paslaugas teikianti įmonė (akcinė bendrovė, uždaroji akcinė bendrovė, individuali įmonė), įstaiga (viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga), organizacija (asociacija, labdaros ir paramos fondas, religinė bendruomenė ar bendrija (centras), šeimyna).

Specialistas³ – psichologo, socialinio pedagogo, socialinio darbuotojo ar kitą atitinkamą kvalifikaciją turintis asmuo, teikiantis pagalbą vaikui.

Švietimo pagalbos įstaiga⁴ – įstaiga, kurios pagrindinė veikla – švietimo pagalbos teikimas.

ŠVIS – švietimo valdymo informacinė sistema.

Vaiko minimalios priežiūros priemonė⁵ – vaikui taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikui teikiama švietimo pagalba, dienos socialinės priežiūros ir kitos paslaugos, neatskiriant vaiko nuo jo atstovų pagal įstatymą.

Vaiko minimalios priežiūros priemonę vykdomasis asmuo⁶ – fizinis arba juridinis asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka vykdomas vaikui paskirtą minimalios priežiūros priemonę.

Vaiko vidutinės priežiūros priemonė⁷ – vaikui taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikas yra ugdomas, prižiūrimas, jam teikiama švietimo pagalba ir kitos paslaugos vaikų socializacijos centre.

Vaiko atstovai pagal įstatymą⁸ – vaiko tėvai, globėjai, rūpintojai ir kiti asmenys, kurie pagal įstatymą ar kitą teisės aktą privalo rūpintis vaiku, jį auklėti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teisėtus interesus.

Vaikų dienos centras⁹ – viešasis juridinis asmuo, vykdomas vaiko minimalios priežiūros priemonės, teikiantis socialines ir kitas paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir (ar) vaikams.

Vaikų socializacijos centras¹⁰ – valstybinė bendrojo lavinimo mokykla, vykdoma vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Vykdytojas – vaiko minimalią priežiūros priemonę vykdomasis asmuo.

¹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012-12-11 įsakymas Nr. A1-570 „Dėl Atvirų jaunimo centrų veiklos aprašo patvirtinimo“.

² Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006-01-19 Nr. X-493, 2 str. 10 d.

³ Ten pat, 2 str. 4 d.

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991-06-25 Nr. I-1489 (2011-03-17 Nr. XI-1281 redakcija), 2 str. 28 d.

⁵ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007-06-28 Nr. X-1238 (2010-12-14 Nr. XI-1232 redakcija), 2 str. 9 d.

⁶ Ten pat, 2 str. 8 d.

⁷ Ten pat, 2 str. 10 d.

⁸ Ten pat, 2 str. 6 d.

⁹ Ten pat, 2 str. 11 d.

¹⁰ Ten pat, 2 str. 12 d.

SANTRAUKA

Lietuvoje 2007 m. birželio 27 d. priimtas Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, kurio nauja redakcija įsigaliojo nuo 2011 m. sausio 1 d. Vienas įstatymo tikslų – sukurti vaiko, turinčio elgesio sutrikimų, ugdymui ir socialinės pagalbos teikimui skirtą minimalios priežiūros priemonių sistemą, padėsiančią jam įveikti susiformavusį ydingą elgesį ir išsiugdyti prasmingo gyvenimo sampratas¹¹.

Nuo to, kaip bus įgyvendinama vaiko minimali priežiūra, priklauso, ar bus pasiekti teigiami vaikų elgesio pokyčiai, ar bus išugdytos visuomenės lūkesčius atitinkančios vertybių nuostatos ir socialiniai įgūdžiai, kurie padės vaikams tapti doriems, savarankiškiems, atsakingiems piliečiams.

2013 m. atlikdami valstybinį veiklos auditą „Ar socializacijos centrų veikla rezultatyvi“¹², nustatėme, kad apie 50 proc. vaikų vidutinė priežiūros priemonė (jie buvo nukreipti į vaikų socializacijos centrus) buvo skirta dėl nerezultatyvių minimalios priežiūros priemonių. Ši priežastis paskatino įvertinti, kaip vykdoma vaiko minimali priežiūra.

Audito tikslas – įvertinti, ar rezultatyviai įgyvendinama vaiko minimali priežiūra.

Audito metu vertinome:

- ar surenkama pakankamai informacijos priimti sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonės;
- ar parenkant vykdytojus atsižvelgiama į individualius vaiko poreikius;
- ar vaiko, kuriam skirta minimali priežiūros priemonė, šeimai teikiama pagalba;
- ar laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės atitinka įstatyme numatytą tikslą – padėti vaikui;
- ar savivaldybių atliekama minimalių priežiūros priemonių vykdymo priežiūra efektyvi;
- ar Švietimo ir mokslo ministerija vertina minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą;
- ar savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijoms teikiama metodinė pagalba ir užtikrinamas jų narių kvalifikacijos tobulinimas.

Audituojami subjektai:

- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija;
- Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Audito metu duomenis rinkome:

- Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centre;
- Švietimo informacinių technologijų centre;
- 9 savivaldybių (Vilniaus miesto, Kauno miesto, Klaipėdos miesto, Marijampolės, Jonavos rajono, Molėtų rajono, Šilalės rajono, Širvintų rajono, Anykščių rajono) administracijose ir jų teritorijose esančioje 21-oje įstaigoje, vykdančioje minimalios priežiūros priemonę (pagrindinėse, vidurinėse mokyklose, progimnazijose, jaunimo, profesinėse mokyklose, pedagoginėse psichologinėse tarnybose, atviruose jaunimo centruose, vaikų globos namuose, socialinės pagalbos ir paslaugų centruose);
- klausimyną siuntėme visoms savivaldybių administracijoms.

¹¹ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 1 str. 1 d.

¹² Valstybinio audito 2013-07-29 ataskaita Nr. VA-P-50-11-10 „Ar vaikų socializacijos centrų veikla rezultatyvi“.

Audituojamas 2011–2013 m. laikotarpis.

Nepaisant to, kad audituojamu laikotarpiu mokinių skaičius mokyklose mažėjo (2011 m. – 542 512, 2013 m. – 490 899 mokinių), vaikų, kuriems taikytos minimalios priežiūros priemonės, skaičius augo. 2011 m. šios priemonės buvo skirtos 651, o 2013 m. – 776 vaikams.

Įvertinę surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Nepatvirtintas visoms savivaldybėms bendras sąrašas dokumentų, reikalingų skiriant vaiko minimalios priežiūros priemonę, todėl neužtikrinama, kad visada būtų surenkama pakankamai informacijos priimti individualizuotą sprendimą dėl priemonės skyrimo (1 skyrius).
2. Parenkant minimalios priežiūros priemonės vykdytojus nepakankamai atsižvelgiama į individualius vaikų poreikius, nes:
 - 2.1. dažniausiai vykdytoju skiriama mokykla, kuri jau būna išnaudojusi visas švietimo pagalbos priemones (2 skyrius);
 - 2.2. specialistų paslaugos mieste ir kaime gyvenantiems vaikams prieinamos nevienodai, kaimo vietovėse trūksta įstaigų, kurios gali būti skiriamos vykdytojais, socialinių ir švietimo pagalbos programų, orientuotų į elgesio problemų turinčius vaikus, minimalios priežiūros priemonės vykdymui neskiriamas tikslinis finansavimas (2 skyrius);
 - 2.3. vykdytojais skiriant vaiko atstovus, neužtikrinamas įstatyme įtvirtintų vaiko atstovų ir minimalios priežiūros priemonių vykdytojų teisių ir pareigų įgyvendinimas (raštu informuoti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos vaiko teisių apsaugos skyrių, jeigu vaiko atstovai nedalyvauja vykdant vaiko minimalios priežiūros priemonę) (2 skyrius).
 Dėl šių priežasčių neužtikrinamas minimalios priežiūros priemonių rezultatyvumas.
3. Kadangi neregamentuotos vaiko, kuriam skirta minimali priežiūros priemonė, atstovams pagalbos priemonės, todėl jiems skiriama pagalba gali būti nepakankama, o minimalių priežiūros priemonių rezultatas – trumpalaikis arba nepasiektas (3 skyrius).
4. Nenumatyta, kaip turėtų būti organizuojama vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo eigos stebėseną (priemonių vykdytojų ir vaiko atstovų konsultavimas, jiems ir vaikui reikalingos pagalbos teikimas, vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitų kontrolė ir analizė), todėl neužtikrinamas pakankamas bendradarbiavimas tarp institucijų, skiriančių ir vykdančių priemonę, nepakankamai dirbama su vaiko šeima bei aplinka ir nesudaromos prielaidos pasiekti teigiamus rezultatus (2, 3, 5 skyriai).
5. Laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės (įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku, įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, ar nebendrauti su žmonėmis, darančiais neigiamą įtaką vaiko elgesiui, įpareigojimas dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus) neatitinka Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nustatyto tikslo – teikti pagalbą vaikui, todėl nesudaro tinkamų prielaidų jam išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratų (4 skyrius).
6. Savivaldybių atliekama minimalios priežiūros priemonių vykdymo priežiūra nepakankama, nes neužtikrinama, kad vykdytojai visada pateiktų ataskaitas apie priemonių vykdymą, jos

nepakankamai analizuojamos, nevertinamas taikomų priemonių rezultatyvumas, nėra patvirtintos minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitos formos, todėl nesudaromos galimybės užtikrinti didesnį jų poveikį (5 skyrius).

7. Nenumatyta savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos pareiga, pasibaigus vykdymo terminui, aptarti priemonę su vaiku ir jo atstovais, vykdytojais, todėl vaikas gali nežinoti, kodėl priemonės pratęsimos ar nutraukiamos, jam nesuteikiama galimybė pasisakyti, taip pat vaikui ir priemonių vykdytojams nesuteikiamas grįžtamasis ryšys apie priemonės įvykdymą (5 skyrius).
8. Savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijoms teikiama metodinė pagalba ne visada atitinka savivaldybių lūkesčius, neskleidžiami gerosios praktikos pavyzdžiai ir neparengtos rekomendacijos dėl kiekvienos minimalios priežiūros priemonės vykdymo, todėl nesudarytos prielaidos didinti šių priemonių poveikį (6 skyrius).
9. Švietimo ir mokslo ministerija nėra nustatiusi vaiko minimalios priežiūros priemonės rezultatyvumo vertinimo kriterijų, todėl nevertina minimalios priežiūros įgyvendinimo ir negali priimti įrodymais pagrįstų sprendimų dėl vaiko minimalios priežiūros efektyvumo didinimo (7 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Švietimo ir mokslo ministerijai:

1. Siekiant užtikrinti, kad būtų surenkama pakankamai informacijos priimti individualizuotą sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonių vaikui skyrimo ir tinkamų vykdytojų parinkimo, parengti visoms savivaldybėms bendrą rekomenduojamų dokumentų, reikalingų skiriant minimalią priežiūros priemonę, sąrašą (1 išvada).
2. Siekiant, kad visos įstatyme numatytos priemonės atitiktų tikslą – padėti vaikui išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą, ir atsižvelgiant į tai, kad vaiko laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės yra skiriamos retai, jas sudėtinga įgyvendinti, siūlyti atsisakyti jų įstatyme (5 išvada).
3. Siekiant sukurti rezultatyvią vaiko minimalios priežiūros sistemą, užtikrinti, kad:
 - 3.1. būtų reglamentuota vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdymo eigos stebėseną: numatyti priemonės vykdytojų ir vaiko atstovų konsultavimą, jiems reikalingos pagalbos teikimą, vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdymo ataskaitų kontrolę ir analizę (2 ir 4 išvados);
 - 3.2. būtų patvirtinta minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitos forma (6 išvada);
 - 3.3. būtų reglamentuotas vaiko, jo atstovų ir priemonių vykdytojų dalyvavimas vaiko gerovės komisijos posėdyje, svarstant taikytos priemonės rezultatyvumą (7 išvada).
4. Siekiant užtikrinti savivaldybėms veiksmingesnę metodinę pagalbą dėl minimalios priežiūros priemonių vykdymo:
 - 4.1. kaupti ir skleisti vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo gerąją praktiką (8 išvada);

- 4.2. parengti vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo rekomendacijas (8 išvada);
- 4.3. nuolat tobulinti savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų narių kvalifikaciją (8 išvada).
5. Siekiant didinti minimalios priežiūros rezultatyvumą, vertinti minimalios priežiūros įgyvendinimą pagal savivaldybių pateiktą patikimą ir tikslią informaciją apie priemones ir jų poveikį (9 išvada).

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai:

Siekiant didesnio vaiko minimalios priežiūros priemonių poveikio, reglamentuoti pagalbos šeimai ir kitiems vaiko atstovams priemones (3 išvada).

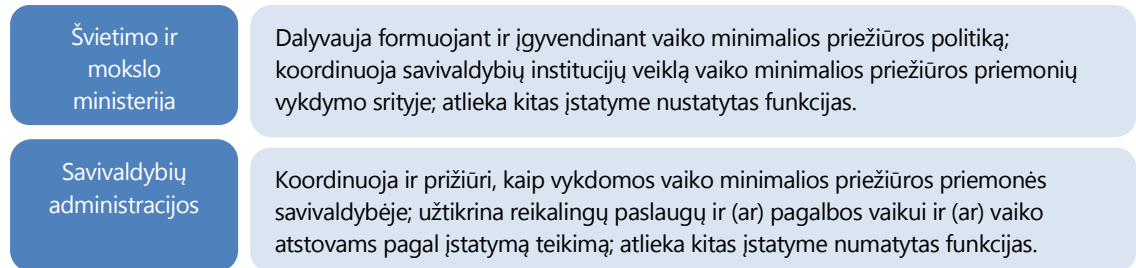
Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateiktas 2 priede.

IŽANGA

Vaiko minimalios priežiūros priemonė¹³ – vaikui taikomas įpareigojimas, kurį vykdant vaikui teikiama švietimo pagalba, dienos socialinės priežiūros ir kitos paslaugos, neatskiriant vaiko nuo jo atstovų pagal įstatymą.

Pagrindinės institucijos, atsakingos už vaiko minimalios priežiūros koordinavimą ir įgyvendinimą – Švietimo ir mokslo ministerija ir savivaldybių administracijos (žr. 1 pav.).

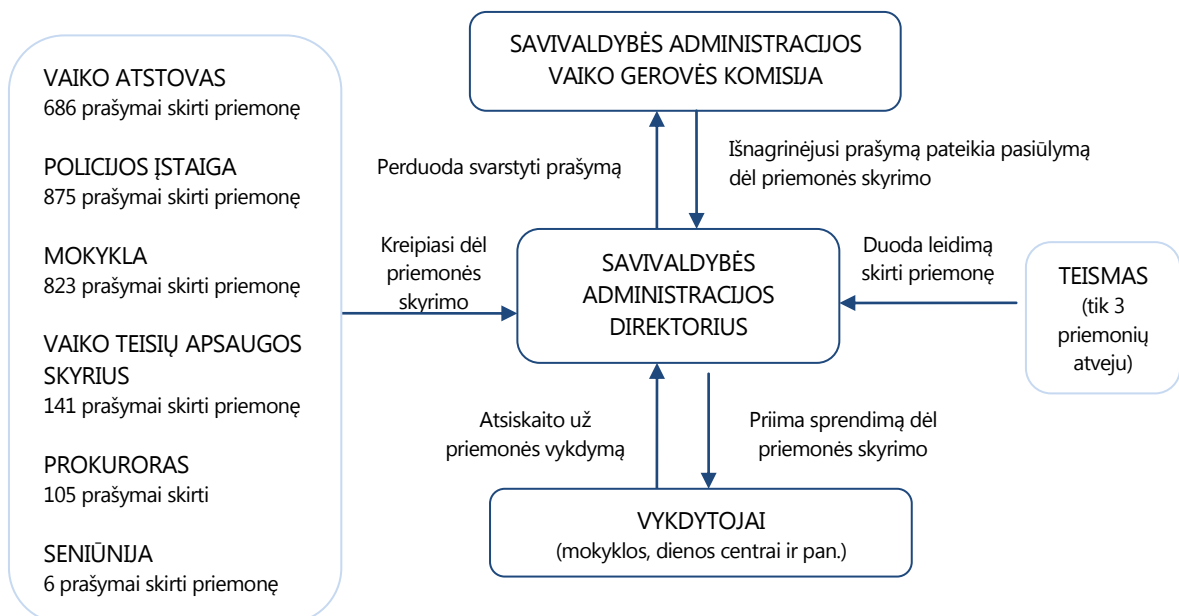
1 pav. Institucijos, atsakingos už vaiko minimalios priežiūros koordinavimą ir įgyvendinimą

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas¹⁴

Dėl minimalių priežiūros priemonių skyrimo, kai vaikas nelanko mokyklos, jo elgesys daro žalą ar kelia pavojų jam pačiam ar aplinkiniams, arba esant kitoms aplinkybėms, į savivaldybės administracijos direktorių gali kreiptis vaiko atstovai, mokykla, policija ir kt. Savivaldybės administracijos direktorius perduoda prašymą svarstyti savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijai, kuri jam pateikia siūlymą dėl vaiko minimalios priežiūros skyrimo¹⁵ (žr. 2 pav.).

2 pav. Vaiko minimalių priežiūros priemonių skyrimas ir vykdymas 2011–2013 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktų nuostatas

¹³ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2 str. 9 d.

¹⁴ Ten pat, 25 ir 26 str.

¹⁵ Ten pat, 10 str.

1 lentelėje nurodytos vaikui skiriamos minimalios priežiūros priemonės. Galima skirti vieną arba keletą tarpusavyje suderintų priemonių. Dažniausiai įpareigojama lankyti pas specialistą ir mokytis pagal atitinkamą ugdymo programą, rečiau įpareigojama dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus, tęsti mokymąsi kitoje mokykloje ir nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, ar nebendrauti su žmonėmis, darančiais neigiamą įtaką jo elgesiui.

1 lentelė. Vaikų, kuriems skirtos minimalios priežiūros priemonės, skaičius 2013 m.

Eil. Nr.	Priemonių pavadinimas	Vaikų, kuriems skirtos priemonės, skaičius
1.	Įpareigojimas lankyti pas specialistą	630
2.	Įpareigojimas lankyti vaikų dienos centrą, atvirą jaunimo centrą ar kitą socialinių paslaugų įstaigą	73
3.	Įpareigojimas tęsti mokymąsi kitoje mokykloje	31
4.	Įpareigojimas mokytis pagal atitinkamą ugdymo programą	548
5.	Įpareigojimas dalyvauti socialinio ugdymo, reabilitacijos, integracijos, prevencijos, edukacinėse ir kitose programose	250
6.	Įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku	81
7.	Įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, ar nebendrauti su žmonėmis, darančiais neigiamą įtaką vaiko elgesiui	29
8.	Įpareigojimas dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus	4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

1–5 minimalios priežiūros priemonės yra skiriamos nuo 3 mėnesių iki 1 metų, o 6–8, ribojančios vaiko laisvę, skiriamos iki 1 mėnesio, gavus teismo leidimą.

Laiku ir tinkamai vaikui pritaikyta minimali priežiūros priemonė turėtų padėti išvengti vidutinės priežiūros priemonės, kai vaikai nukreipiami į socializacijos centrus. Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad auga ne tik vaikų, kuriems skirta minimali priežiūra, bet ir vaikų, kuriems po to skirta vidutinė priežiūra, skaičius.

2 lentelė. Vaikų, kuriems taikytos minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių, skaičius 2011–2013 m.

Metai	2011	2012	2013
Vaikų, besimokančių bendrojo lavinimo ir profesinėse mokyklose, skaičius	542 512	515 833	490 899
Vaikų, kuriems taikytos minimalios priežiūros priemonės, skaičius	651	726	776
Skaičius vaikų, kuriems po minimalios priežiūros vykdymo skirta vidutinė priežiūra	95 (14,6 proc.)	110 (15,2 proc.)	138 (17,8 proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis ir ŠVIS

Įstatymas¹⁶ numato, kad vaiko minimalios priežiūros priemonės ir jų administravimą turi finansuoti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybė. Per 2011–2013 m. iš viso tik keturios savivaldybės nurodė, kad skyrė 114 tūkst. Lt minimalios priežiūros priemonių administravimui.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹⁷ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹⁸. Atliekdami auditą darėme prielaidą, kad visi auditoriams pateikti dokumentai yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Audito metu naudoti pagrindiniai duomenų rinkimo ir vertinimo metodai pateikiami 1 priede.

¹⁶ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 29 str. 1 d.

¹⁷ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 nauja redakcija).

¹⁸ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo gairės“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės: pagrindiniai principai“, [žiūrėta 2014-09-27]. Prieiga per internetą <http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>.

AUDITO REZULTATAI

1. NEREGLEMENTUOTAS BENDRAS SĄRAŠAS DOKUMENTŲ, REIKALINGŲ PRIIMTI SPRENDIMĄ DĖL VAIKO MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ SKYRIMO

Įstatyme¹⁹ nustatyta, kad savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija ne vėliau kaip per 7 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos surenka informaciją, būtiną pateikti siūlymą savivaldybės administracijos direktoriui dėl priemonės skyrimo, pratęsimo, pakeitimo ar panaikinimo.

Šalyje nėra patvirtintų bendrų reikalavimų, kokie dokumentai (informacija) apie vaiką ir jo šeimą turi būti surenkami, norint priimti sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonės skyrimo, pratęsimo, pakeitimo ar panaikinimo.

Siekiant užtikrinti minėtų priemonių veiksmingumą svarbu, kad sprendimas dėl jų skyrimo būtų priimtas remiantis pakankama informacija. Vertinome, ar savivaldybėse yra patvirtinti sąrašai dokumentų, reikalingų priimti sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo. Apklausę 58 savivaldybes nustatėme, kad 40-yje tokio sąrašo nėra.

32 savivaldybės mano, kad būtų naudinga patvirtinti dokumentų sąrašą, nes būtų lengviau vertinti vaikų elgesio pokyčius ir užtikrinti, kad visoje šalyje būtų kaupiama vienoda informacija apie vaikus, kuriems skirtos minimalios priežiūros priemonės, greičiau surenkami dokumentai ir priimami sprendimai.

Sprendžiant dėl priemonės skyrimo svarbu surinkti informaciją apie vaiko atstovus ir įvertinti, ar jie gali padėti vaikui keisti savo elgesį, ar jiems reikalinga pagalba. Peržiūrėjus 206 vaikų bylas nustatyta, kad visais atvejais renkama informacija apie vaiko šeimą ir jo aplinką, skiriasi tik informacijos išsamumas. Jeigu šeima įtraukta į socialinės rizikos šeimų sąrašą (Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2011 m. buvo 10 604 socialinės rizikos šeimos, 2012 m. – 10 389, 2013 m. – 10 235), tai apie ją turima informacijos, nes su šia šeima dirba ir informaciją renka seniūnijos socialinis darbuotojas.

Nustatėme, kad pateikiamų dokumentų išsamumas ir kokybė priklauso nuo to, kas kreipiasi dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo. Apklaustų savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų narių teigimu, didžiąją dalį reikiamų dokumentų kartu su prašymu pateikia dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo besikreipiančios teritorinės policijos įstaigos ir mokyklos. Kreipiantis vaiko tėvams, dažniausiai pateikiamas tik prašymas skirti minėtą priemonę.

Už visų dokumentų, kurie reikalingi priimant sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo, surinkimą atsako už komisijos veiklą atsakingas savivaldybės darbuotojas, dažniausiai – komisijos sekretorius.

¹⁹ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 10 str. 3 d.

Daugėjant svarstomų atvejų dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo ir vaikų, kuriems paskirtos šios priemonės, didėja ir komisijos sekretoriaus darbo krūvis. Be to, komisijos sekretorius, be darbo vaiko gerovės komisijoje, savivaldybėje turi ir daugiau funkcijų.

Pavyzdys

Klaipėdos m. savivaldybė įsteigė atskirą komisijos koordinatoriaus etatą, mokamas atlyginimas. Šios savivaldybės vaiko gerovės komisijos darbo organizavimas pateiktinas kaip gerosios praktikos pavyzdys – kasmet rengiamas komisijos veiklos planas ir veiklos ataskaita, bendradarbiaujama su įvairiomis institucijomis (nevyriausybinėmis organizacijomis, universitetais), sisteminama ir analizuojama informacija apie vaikus, kuriems skirtos minimalios priežiūros priemonės.

Įstatyme²⁰ nurodyta, kad savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijos posėdyje turi būti išklausiama vaiko nuomonė. Siekiant apsaugoti vaiką nuo galimo neigiamo poveikio, vaikas gali nedalyvauti posėdyje, tačiau tokiu atveju vaiko nuomonė turi būti iš anksto išklausiama vaiko teisių apsaugos skyriaus atstovo. Praktikoje vaiko nuomonė išklausiama iš anksto, kai vaikas vengia dalyvauti posėdyje – nenori, yra tikimybė, kad gali pabėgti, ar negali dalyvauti posėdyje, nes yra gydomas.

Apklausę 58-ias savivaldybes nustatėme, kad vaiko gerovės komisijų posėdžiuose 2011–2013 m. buvo išklausiama apie 90 proc. vaikų nuomonė. Apie 10 proc. vaikų nuomonė buvo išklausiama vaiko teisių apsaugos skyriaus atstovo.

Parengus rekomendacinį sąrašą dokumentų, reikalingų skiriant vaikui minimalią priežiūrą, būtų žinoma, kokius dokumentus reikia surinkti apie vaiką ir jo aplinką, kad būtų galima priimti sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonių. Atsižvelgiant į didėjantį kai kurių savivaldybių komisijų darbo krūvį, savivaldybės turėtų apsvarstyti galimybę steigti etatą arba dalį etato komisijos koordinatoriui, kuris būtų atsakingas už informacijos surinkimą, komisijos darbo organizavimą ir priemonių priežiūrą.

2. PARENKANT VYKDYTOJUS NEPAKANKAMAI ATSIŽVELGIAMA Į INDIVIDUALIUS VAIKO POREIKIUS

Norint pasiekti teigiamą minimalios priežiūros priemonių rezultatą, svarbu parinkti vykdytojus pagal individualius vaiko poreikius: amžių ir brandą, psichines ir fizines savybes, socialinę aplinką ir kt.²¹

Aplankyti devynių savivaldybių teigimu, dažniausiai vykdytoju skiriama mokykla, rečiau – vaiko atstovai (tėvai, vaikų globos namai), teritorinė policijos įstaiga, socialinių paslaugų įstaigos.

Dažniausiai vykdytoju skiriama mokykla, jau išnaudojusi visas švietimo pagalbos priemones

Minimalios priežiūros priemonės gali būti skiriamos tik tada, kai mokykla yra išnaudojusi visas švietimo pagalbos mokiniui teikimo galimybes²². Mokykla, kreipdamasi dėl vaiko minimalios priežiūros priemonės skyrimo, savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisijai pateikia dokumentus (mokyklos vaiko gerovės komisijos posėdžių protokolų išrašus ir kitų turimų dokumentų (lankymosi vaiko namuose aktų, vaiko pasiaiškinimų, pasižadėjimų raštu dėl netinkamo elgesio ir kt.)

²⁰ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 10 str. 5 d.

²¹ Ten pat, 4 str. 3 p.

²² Ten pat, 8 str. 2 d.

kopijas; vaiką konsultavusių mokyklos specialistų konsultacijų išvadų išrašus ir kt.), įrodančius, kad ėmėsi visų švietimo pagalbos priemonių.

Apklausę 58-ias savivaldybes nustatėme, kad 94 proc. atvejų, kai mokykla kreipėsi dėl priemonių vaikui skyrimo, ji pati ir buvo paskirta vykdytoja.

Vaikų gerovės komisijų atstovų teigimu, mokykla visais atvejais skiriama vykdytoja, esant įpareigojimui mokytis pagal atitinkamą ugdymo programą ir tęsti mokymąsi kitoje mokykloje. Mokyklose dažniausiai dirba švietimo pagalbos specialistai (psichologai, socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai ir kt.) ir vykdomos įvairios socialinio ugdymo, edukacinės ir kitos programos, todėl mokykla dažniausiai vykdo ir šias priemones: įpareigojimą lankytis pas specialistą ir įpareigojimą dalyvauti socialinio ugdymo reabilitacijos, integracijos, prevencijos, edukacinėse ir kitose programose.

Auditorių ir aplankytų vykdytojų nuomone, nėra efektyvu tą pačią mokyklą skirti vykdytoju, kai ji jau būna išnaudojusi visas švietimo pagalbos priemones, nes mokyklai reikia kitų institucijų ar specialistų pagalbos (pavyzdžiui, savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyriaus, socialinių paslaugų įstaigų specialistų ir pan.), kad užtikrintų rezultatyvią pagalbą vaikui.

Vykdytojais skiriant vaiko atstovus, neužtikrinamas įstatyme įtvirtintų vaiko atstovų ir minimalios priežiūros priemonių vykdytojų teisių ir pareigų įgyvendinimas

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nėra galimybės vaiko, kuriam paskirta minimalios priežiūros priemonė, atstovus skirti vykdytojais, tačiau audito metu nustatyta, kad jie yra skiriami (žr. 3 lentelę). Įstatymo 17 ir 18 straipsniuose nurodytos vaiko atstovų pagal įstatymą ir minimalios priežiūros priemonės vykdytojų teisės ir pareigos. Pavyzdžiui, vykdytojas privalo raštu informuoti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos vaiko teisių apsaugos skyrių, jeigu vaiko atstovai nedalyvauja vykdant priemonę. Paskyrus tėvus ar vaikų globos namus vykdytojais, jų nėra kam kontroliuoti. Be to, patys tėvai kreipiasi dėl minimalios priežiūros priemonių skyrimo, nes jiems reikia kitų institucijų, specialistų pagalbos.

3 lentelė. Vykdytojų – vaiko atstovų pagal įstatymą – skaičius 2011–2013 m., proc.

	2011	2012	2013
Tėvai	6	10	9
Vaikų globos namai	16	15	18

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

Siekiant užtikrinti įstatyme įtvirtintų vaiko atstovų ir minimalios priežiūros priemonių vykdytojų teisių ir pareigų įgyvendinimą, nereikėtų skirti vaiko atstovų priemonių vykdytojais.

Specialistų paslaugos mieste ir kaime gyvenantiems vaikams prieinamos nevienodai

Audito metu nustatyta, kad mokinių skaičius, tenkantis vienam specialistui (išskyrus socialinius darbuotojus) mažėja dėl nekintančio specialistų ir mažėjančio mokinių skaičiaus.

4 lentelė. Vienam švietimo pagalbos ar kitam specialistui tenkančių mokinių skaičius 2011–2013 m.

Metai	Mokinių skaičius	Vienam specialistui tenkančių mokinių skaičius:				
		Psichologui	Soc. pedagogui	Spec. pedagogui	Soc. darbuotojui	Psichiatrui
2011	392 922	685	354	668	409	8 732
2012	373 874	650	341	661	534	8 128
2013	357 530	601	337	643	511	7 449

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis ir ŠVIS

Pagal Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašę²³ nustatytas rekomenduojamas psichologų skaičiaus normos mokyklos psichologo etatas gali būti steigiamas, kai mokykloje mokosi nuo 301 iki 600 mokinių. Vertinant psichologų skaičių savivaldybėse pagal šią nuostatą, nustatyta, kad daugumoje savivaldybių psichologų skaičius yra pakankamas, dalyje (23 savivaldybėse) trūksta po vieną psichologą, tik vienoje nėra nė vieno vaikų psichologo. Psichologų pasiskirstymas miesto ir kaimo vietovėse labai netolygus, todėl kaime gyvenantiems vaikams jų paslaugų pasirinkimas ir prieinamumas yra ribotas. Be to, vaiko gerovės komisijų atstovų teigimu, būna atvejų, kai vaikai atsisako lankytis pas mokyklos psichologą. Tokiu atveju pakeisti numatytą specialistą kitu yra sudėtinga, priemonė nevykdoma.

Socialinių pedagogų skaičių mokyklose nusistato savivaldybės²⁴. Socialiniai pedagogai bent dalimi etato dirba visose mokyklose, kiekvienoje seniūnijoje yra bent po vieną socialinį darbuotoją, taigi šios paslaugos yra vienodai prieinamos ir miesto, ir kaimo gyventojams. Kaimiškose vietovėse nėra švietimo pagalbos ir nepakanka socialinių paslaugų įstaigų, o tai riboja specialistų paslaugų prieinamumą.

Įstaigos, kurios gali būti skiriamos priemonių vykdytojais, šalyje pasiskirsčiusios nevienodai

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei savivaldybių pateiktais duomenimis, viena socialinių paslaugų įstaiga (vaikų dienos centras, atviras jaunimo centras ir kt.) 2011 m. aptarnavo 1 230 vaikų, 2013 m. vaikų skaičius vienai socialinių paslaugų įstaigai sumažėjo iki 949. Socialinių paslaugų bendrasis prieinamumas didėja, tačiau šias paslaugas teikiančios įstaigos pasiskirsčiusios netolygiai. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitoje²⁵ ir daugumos savivaldybių 2011–2013 m. socialinių paslaugų planuose teigiama, kad vaikų dienos centrų paslaugos ribotos kaimiškose ir atokesnėse vietovėse gyvenantiems ir socialinę atskirtį patiriantiems vaikams ir jų šeimoms. Dažnai veikiančius vaikų dienos centrus lanko maksimalus vaikų skaičius, todėl paskirti vaikui tokią priemonę (lankyti dienos centrą) nėra galimybės.

Vaikų dienos centrai teikia paslaugas socialinės rizikos šeimoms ir jose augantiems bei vaikams nepasiturinčių gyventojų, kurie gauna socialinę pašalpą. Centrų steigėjai yra savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos ar religinės bendruomenės. Dažniausiai centrus steigia nevyriausybinės organizacijos, jų veikla finansuojama per projektus, kurių lėšos yra skiriamos konkrečioms veikloms. Taigi teikti vaiko minimalios priežiūros paslaugas vaikų dienos centras gali tik tais atvejais, kai savivaldybė skiria lėšų paslaugoms finansuoti arba centro steigėjas yra savivaldybė.

Įstatyme nustatyta viena iš minimalios priežiūros priemonių – įpareigojimas lankyti atvirą jaunimo centrą²⁶. Aplankyti atvirų jaunimo centrų atstovai teigia, kad tai nėra tinkama priežiūros priemonė. Pirmiausia dalyvavimas atviro jaunimo centro ar atviros jaunimo erdvės veikloje yra savanoriškas. Be to, centre sunku užtikrinti vaiko, kuriam paskirta ši priemonė, kontrolę, nes lankomumas nestebimas, dirba tik po kelis jaunimo darbuotojus, nėra švietimo pagalbos ir kitų specialistų.

Auditorių nuomone, jeigu būtų asmuo, kuris galėtų užtikrinti vaiko priežiūrą ir lankymąsi atvirame jaunimo centre, tai taip pat galėtų būti tinkama užimtumo ir netinkamo elgesio prevencijos priemonė. Siekiant užtikrinti tinkamą šios priemonės vykdymą, turėtų būti paskirtas

²³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-07-05 įsakymas Nr. V-1215 „Dėl Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, 13.1 p.

²⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004-06-15 įsakymas Nr. ISAK-941 „Dėl socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2011-07-21 įsakymo Nr. V-1393 redakcija).

²⁵ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2009 m. veiklos ataskaita, 2010-03-22 Nr. 4-1.

²⁶ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 6 str. 1d. 2 p.

asmuo, kuriam pavesta rūpintis vaiku, stebėti kaip jis vykdo paskirtą priemonę, konsultuoti vykdytoją, vaiko atstovus ir organizuoti jiems reikalingą pagalbą.

Socialinių ir švietimo programų yra, tačiau trūksta elgesio problemų turintiems vaikams skirtų programų

Švietimo įstatymo 33 str. nurodyta²⁷, kad tikslines socialines ir švietimo programas (socialinę atskirtį patiriantiems asmenims) vykdo Vyriausybė ir savivaldybės tiesiogiai arba per mokyklas. Jas rengti ir vykdyti gali ir nevyriausybinės organizacijos, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys.

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2012/2013 m. buvo vykdoma 18 nacionalinių prevencinių ir socialinių įgūdžių ugdymo programų²⁸. Jas vykdo iki 77 proc. visų Lietuvos mokyklų. Savivaldybės nurodė, kad be šių programų vaikams skiria prevencijos (17 savivaldybių) ir socialinių įgūdžių ugdymo (14 savivaldybių) ir edukacines (12 savivaldybių) programas.

Savivaldybėse labai skirtingai suprantama tai, kokios programos galėtų būti skiriamos vykdant minimalios priežiūros priemonę, dažnai jos suprantamos neapibrėžtai, kaip papildoma veikla mokykloje ar dienos centre. 29 apklaustos savivaldybės nenurodė nė vienos programos, kuri, jų nuomone, galėtų būti skiriama kaip minimalios priežiūros priemonė.

Visų devynių aplankytų savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų ir vykdytojų atstovai nurodė, kad neformalusis ugdymas ir įvairios mokinių užimtumo formos po pamokų yra ypač veiksminga vaikų elgesio koregavimo ir prevencijos priemonė.

Apklaustų savivaldybių ir vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdytojų teigimu, trūksta programų, skirtų elgesio problemų turintiems vaikams (pavyzdžiui, socialinių įgūdžių, resocializacijos programos, skirtos atkurti vaikų motyvaciją, ir pan.), arba jos yra mokamos, tačiau savivaldybės nenumačiusios apmokėti dalyvavimo programose išlaidų. Kai kurios finansavimo problemą sprendžia bendradarbiaudamos su kitomis institucijomis. Pavyzdžiui, Klaipėdos m. vaiko gerovės komisija bendradarbiauja su Klaipėdos universitetu: kuria socialinių įgūdžių programas, kurias per praktiką vykdo socialinės pedagogikos, psichologijos, socialinio darbo studentai.

Parengus programas, skirtas motyvuoti vaikus, turinčius elgesio problemų, ir užtikrinus, kad jos būtų prieinamos visose savivaldybėse, taip pat sudarius galimybę vaikams lankyti būrelius už mokyklos ribų, būtų galima minimalios priežiūros priemonės skirti labiau individualizuotai.

Minimalios priežiūros priemonių vykdymui neskiriama tikslinio finansavimo

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 29 str. nustatyta, kad minėtų priemonių vykdymą ir administravimą finansuoja vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos savivaldybė.

Apklaustos 58 savivaldybės pateikė duomenis, kad minėtų priemonių vykdymui tikslinio finansavimo neskiria. Tiesa, dauguma savivaldybių skiria lėšų vaikų socializacijos, įvairioms prevencinėms programoms, vaikų vasaros užimtumui ir vaikų dienos centrų paslaugų pirkimui. Šias paslaugas gauna ir vaikai, kuriems skirtos minimalios priežiūros priemonės.

Apklaustos savivaldybės ir vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdytojai nurodė, kad vykdant daugumą priemonių finansavimo skirti nereikia. Dėl netolygaus švietimo, švietimo pagalbos ir socialinių paslaugų įstaigų išsidėstymo, siekiant užtikrinti paslaugų prieinamumą

²⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 33 str.

²⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos pristatymas, Valstybės tarpinstitucinės prevencinės programos. Prieiga per internetą www.ssus.lt/ssusadmin/kiti/lmitkcedit/uploads/files/Konferencij-mokymai_%202013%2005%2016_Sventoji_Valstyb%20tarpinstitucines%20prevencines%20programos.ppt.

kaimo gyventojams, turėtų būti skiriamos lėšos vaikų pavėžėjimui arba specialistų atvežimui į vaikų gyvenamąją vietą. Taip pat, savivaldybių nuomone, turėtų būti skiriamas konkursinis finansavimas specialioms programoms (kad būtų užtikrintas jų tęstinumas) elgesio problemų turintiems vaikams.

Peržiūrėjome savivaldybių planavimo dokumentus (strateginius veiklos planus ir programas) bei apklausėme 58-ias savivaldybes. Finansavimą minėtų priemonių administravimui nurodė skyrusios tik keturios savivaldybės (žr. 5 lentelę). Pavyzdžiui, Klaipėdos m. savivaldybėje lėšų skiriama komisijos koordinatoriaus etatui finansuoti, Marijampolėje – kanceliarinėms išlaidoms ir pan.

5 lentelė. Vaiko minimalios priežiūros administravimui skiriamas finansavimas pagal savivaldybes 2011–2013 m.

Savivaldybė	2011 m.		2012 m.		2013 m.	
	Paskirtis	Lėšos (Lt)	Paskirtis	Lėšos (Lt)	Paskirtis	Lėšos (Lt)
Biržų r.	Komisijos pirmininko priedas	7 018,28	Komisijos pirmininko priedas	498,68	–	–
Klaipėdos m.	VMVP įstatymo įgyvendinimui	27 072	VMVP įstatymo įgyvendinimui	29 556	VMVP įstatymo įgyvendinimui	30 802
Marijampolės	Kanceliarinės išlaidos	300	Kanceliarinės išlaidos	300	Kanceliarinės išlaidos	300
Trakų r.	–	–	Koordinatoriui	5 966	Koordinatoriui	12 609

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

Įvertinus vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimui reikalingo finansavimo poreikį ir numatius galimybę jį skirti tikslingai minimalios priežiūros priemonių vykdymui, būtų sudarytos galimybės labiau atsižvelgti į individualius vaikų poreikius.

3. VAIKO, KURIAM SKIRTA MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖ, ŠEIMAI TEIKIAMA NEPAKANKAMA PAGALBA

Skiriant minimalios priežiūros priemones pagrindinis dėmesys skiriamas vaikui, bet dažnai jo elgesio problemos kyla iš aplinkos, šeimos, tad svarbu teikti kompleksinę pagalbą vaikui ir jo šeimai.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo 17 str. 2 d. nustatyta, kad teismas gali paskirti tėvams bendravimo su vaikais tobulinimo kursus, tačiau teisės aktuose nėra aiškiai nustatyta, kas ir kokia tvarka turėtų kreiptis į teismą dėl kursų tėvams, kurių vaikams pritaikyta minimalios priežiūros priemonė. Iki šiol teismas skirdavo įpareigojimą išklausti bendravimo su vaikais tobulinimo kursus tėvams tik nagrinėdamas bylas dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 181 straipsnyje nurodytų administracinių teisės pažeidimų (tėvų valdžios nepanaudojimas arba panaudojimas priešingai vaiko interesams). Tai reiškia, jog tėvams, nepadariusiems administracinio teisės pažeidimo, bendravimo su vaikais tobulinimo kursai nėra skiriami. Savivaldybės nurodė, jog tokius kursus turėtų lankyti daugelis tėvų, kurių vaikams taikoma minimalios priežiūros priemonė.

Auditorių nuomone, kursai turėtų būti skiriami ne tik Administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytais atvejais, bet ir kaip pagalbos priemonė atstovams vaikų, kuriems paskirta minimalios priežiūros priemonė.

34 savivaldybės, paskyrus vaikui minimalią priežiūrą, teikia pagalbą tėvams. Skiriamos psichologo konsultacijos mokykloje arba pedagoginėje psichologinėje tarnyboje kartu su vaiku ar atskirai, organizuojami įvairūs seminarai, vykdomos programos. Rekomenduotų pagalbos priemonių tėvai lankyti neprivalo, kai kurie jų nenoriai priima siūlomą pagalbą. Auditorių nuomone, galėtų padėti asmuo, kuriam būtų pavesta organizuoti tėvams reikalingą pagalbą.

2013 m. atliktame tyrime²⁹ siūloma į įstatymą įtraukti naujas priemones: praktinę pagalbą šeimai, šeimos terapiją, konsultacijas su šeima, kontaktinio asmens paskyrimą šeimai. Pavyzdžiui, Vokietijoje vaikui paskiriamas socialinis darbuotojas, kuris galėtų efektyviau bendrauti, konsultuoti, teikti socialinę ar kitą pagalbą asmeniui ir jo šeimai.

Paskyrus minimalią priežiūrą vaikui, turėtų būti teikiama pagalba ir jo šeimai, nes tik tokiu atveju suteikiama pagalba būtų visapusė ir turėtų ilgalaikį poveikį.

4. LAISVĘ RIBOJANČIOS MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS NEATITINKA ĮSTATYME NUSTATYTO TIKSLO – PADĖTI VAIKUI

Vaiko minimalios priežiūros sistemoje numatytos trys laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės – įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku; įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką; įpareigojimas dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus, jeigu vaikas sutinka. Jas skiria savivaldybės administracijos direktorius teismo leidimu. Remiantis savivaldybių pateiktais duomenimis, šios priemonės skiriamos retai – tik 0,3–10,4 proc. vaikų.

6 lentelė. Vaikų, kuriems skirtos laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės, skaičius 2011–2013 m., proc.

Metai	Vaikai, kurie įpareigoti būti namuose nustatytu laiku	Vaikai, kurie įpareigoti nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką	Vaikai, kurie įpareigoti dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus, jeigu sutinka
2011	8,0	2,8	0,3
2012	8,4	4,1	0,4
2013	10,4	3,7	0,5

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal savivaldybių pateiktus duomenis

Teisės instituto mokslininkai pasiūlė minimalios priežiūros priemonių atsisakyti kaip netikslingų³⁰, nes jos neatitinka Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo tikslo (sukurti vaiko teises ir teisėtus interesus bei visuomenės saugumo poreikius atitinkančią ir elgesio problemų turinčio vaiko socializacijai, ugdymui bei švietimo ir kitos pagalbos teikimui skirtą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemą, kuri padėtų vaikui įveikti susiformavusį ydingą elgesį, išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo

²⁹ Vaiko minimalios priežiūros priemonės Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos. 2013, Vilnius, p. 40–41.

³⁰ Ten pat, p. 80.

sampratas), yra panašios į baudžiamosios teisės ir proceso priemonės, o švietimo infrastruktūra nepajėgi užtikrinti jų vykdymo.

Savivaldybių pateiktais duomenimis, 2011–2013 m. minimalios priežiūros priemonė – įpareigojimą dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus – buvo skirta dviejose savivaldybėse – Jonavos r. ir Mažeikių r. Kaip vieną priežasčių, kodėl ji labai retai skiriama, aplankyty savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų atstovai nurodė, kad neaišku, kaip ją vykdyti. Neaišku, kas laikoma auklėjamojo pobūdžio darbu, kaip gauti vaiko sutikimą ir kas turėtų priemonę vykdyti. Be to, numatyta pernelyg daug reikalavimų vykdytojams³¹, nėra aiški priemonės kontrolės tvarka.

Laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės – įpareigojimas būti namuose nustatytu laiku; įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką – dažniausiai skiriamos nusikalsti linkusiems vaikams. Jos gali būti skiriamos iki vieno mėnesio laikotarpiu. Visų savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų atstovų nuomone, tiek laiko taikoma priemonė negali padaryti teigiamos įtakos vaiko elgesiui, taigi per tokį terminą taikomos priemonės nėra veiksmingos. Apklaustų policijos atstovų teigimu, laisvę ribojančių priemonių paskyrimo laikotarpiu vaikai nenusikalsta. Joms pasibaigus, jie vėl pradeda vykdyti nusikalstamas veikas.

Kita neskyrimo priežastis – nėra aiškaus laisvę ribojančių minimalios priežiūros priemonių vykdymo ir kontrolės mechanizmo. Apklaustų vaiko gerovės komisijų atstovų teigimu, švietimo ir švietimo pagalbos sistema negali užtikrinti priemonių vykdymo, neturi tam reikiamos patirties ir infrastruktūros, o skirti priemonės vykdytoju policiją savivaldybės administracijos direktorius neturi įgaliojimų. Be to, rekomendacijose³² nurodoma, kad policijos pasitelkimas vykdyti minimalios priežiūros priemonę turėtų būti laikomas kraštutine ir išimtinė priemone. Jungtinių Tautų Rijado gairėse³³ nurodyta, kad „jauno žmogaus vadinimas „pažeidėju“, „teisės pažeidėju“ ar „linkusiu pažeisti įstatymą“ dažnai formuoja stabilų nepageidaujamo elgesio modelį“.

Reikėtų įvertinti, ar tikslinga įstatyme nustatyti asmens laisvę ribojančias priemones, siekiant sudaryti prielaidas vaikui išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratas, o ne jį bausti.

5. SAVIVALDYBIŲ ATLIEKAMA MINIMALIOS PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ VYKDYMO PRIEŽIŪRA NEPAKANKAMAI EFEKTYVI

Siekiant rezultatyvaus minimalios priežiūros priemonių vykdymo, svarbu tinkamai atlikti priežiūrą, t. y. užtikrinti atsiskaitymą už vykdymą, vertinti įvykdytos priemonės poveikį ir atsižvelgiant į jį priimti sprendimus dėl vaiko minimalios priežiūros.

³¹ Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-05-16 įsakymas Nr. (1.3) V-133 „Dėl rekomendacijų dėl vaiko minimalios priežiūros priemonės – įpareigojimo dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus, jei vaikas sutinka – vykdymo patvirtinimo“.

³² Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-12-09 įsakymas Nr. (1.3) V-327 „Rekomendacijos dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių – įpareigojimo būti namuose nustatytu laiku ir įpareigojimo nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką, – vykdymo“.

³³ Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės), 1990-12-14, 5.f p.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme numatyta, kad savivaldybės administracija koordinuoja ir prižiūri, kaip vykdomos šios priemonės savivaldybėje, analizuoja jų įgyvendinimą ir teikia siūlymus Švietimo ir mokslo ministerijai, kitoms suinteresuotoms institucijoms dėl jų tobulinimo³⁴.

Neužtikrinama, kad vykdytojai visada pateiktų ataskaitas apie minimalios priežiūros priemonių vykdymą

Pasibaigus minimalios priežiūros priemonių vykdymo terminui, vykdytojai turi pateikti ataskaitas. Jos svarbios priimant tolimesnius su vaiko elgesio pokyčiais susijusius sprendimus, ir siekiant įvertinti vaikui skirtos priemonės rezultatyvumą.

Ataskaitos apie minimalios priežiūros priemonių vykdymą yra pagrindinė vykdymo kontrolės priemonė. Neturint tokių ataskaitų, vaiko gerovės komisija neturi informacijos, kokie veiksmai įgyvendinant priemonę lėmė jos sėkmę ar nesėkmę, negali vertinti priemonių rezultatyvumo. Šių ataskaitų pagrindu komisija turėtų svarstyti ir teikti siūlymus savivaldybės administracijos direktoriui dėl priemonės pratęsimo, jos vykdymo koregavimo ir pan.

Audito metu nustatyta, kad 16 savivaldybių vykdytojai nevykdo įstatyme nustatytos pareigos teikti ataskaitas, pasibaigus priemonės vykdymo terminui. Trijose iš devynių aplankytų savivaldybių vykdytojai ataskaitas teikia tik nesėkmingo minimalios priežiūros priemonės vykdymo atveju, kai priemonę reikėtų tęsti, pakeisti į vidutinę ir kt.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme³⁵ nustatyta, kad minimalios priežiūros priemonę vykdančio asmens privalo pagal poreikį informuoti vaiko atstovus ir savivaldybės administracijos direktorių apie vykdymo eigą.

Daugumos savivaldybių vaiko gerovės komisijų atstovai apie priemonės vykdymą vykdytojų teiraujami žodžiu ar telefonu. Taip pat apie pusę aplankytų savivaldybių nurodė, kad vykdytojai tarpines ataskaitas teikia tais atvejais, kai minimalios priežiūros priemonės vykdymas būna nesėkmingas ar sudėtingas. Kai kuriose savivaldybėse vykdytojai komisijai atsiskaito keletą kartų, pavyzdžiui, kas mėnesį.

Tiek vykdytojų, tiek vaiko gerovės komisijų nuomone, visais vykdymo atvejais teikti tarpines ataskaitas nėra būtina, nes tai būtų papildoma administracinė našta ir vykdytojams, ir komisijai. Auditorių nuomone, paskyrus asmenį, kuris nuolat palaikytų ryšį su vykdytojais ir informuotų komisiją apie priemonės eigą, tarpinių ataskaitų galima būtų atsikvoti.

Siekiant užtikrinti efektyvią minimalios priežiūros priemonės vykdymo priežiūrą ir tinkamai įvertinti priemonės rezultatyvumą, vykdytojai visais atvejais turėtų atsiskaityti savivaldybės administracijos direktoriui vykdymo terminui pasibaigus (teikti galutines ataskaitas). Vykdančią priemonę vykdytojai ir savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija turėtų palaikyti ryšį.

Savivaldybėse vykdytojų ataskaitos nepakankamai analizuojamos ir nevertinamas minimalios priežiūros priemonių rezultatyvumas

Minimalios priežiūros priemonių rezultatyvumui vertinti yra svarbu surinkti ir analizuoti vykdymo ataskaitas.

³⁴ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 26 str.

³⁵ Ten pat, 18 str. 2 d. 4 ir 5 p.

Audito metu nustatyta, kad keturiose iš devynių aplankytų savivaldybių vykdytojų pateiktos ataskaitos neanalizuojamos, o penkiose taikoma geroji praktika, kai, pasibaigus priemonės vykdymui ir vykdytojui pateikus ataskaitą, ji apsvarstoma ir analizuojama vaiko gerovės komisijos posėdyje. Šiose savivaldybėse komisijos posėdyje kviečiami dalyvauti vykdytojas, vaikas ir jo atstovai. Tokiu būdu priemonė, pasibaigus vykdymo terminui, aptariama su vaiku ir jo atstovais, vykdytojais – vaikas pagiriamas, jam suteikiama galimybė išreikšti nuomonę, paaiškinama, kodėl priemonės pratęsimas ar nutraukiamas. Be to, komisijų atstovų nuomone, vaikas ir priemonės vykdytojas jaučia didesnę atsakomybę už savo veiksmus, kai žino, kad komisija juos vertins.

Vykdymo ataskaitose vaiko gerovės komisijai turėtų būti pateikiama kuo detalesnė informacija apie vykdymą, kad būtų galima įvertinti priemonės rezultatyvumą.

Audito metu nustatyta, kad devynios savivaldybės turi patvirtinusias minimalios priežiūros priemonės vykdymo ataskaitos formą, tačiau jos tarp savivaldybių skiriasi, prašoma skirtingo išsamumo informacijos.

Pavyzdys

Vienoje savivaldybėje ataskaitos formoje prašoma pateikti ir aprašyti informaciją apie vaiko priežiūros taikymo laikotarpio lankomumą mokykloje, nusižengimus, mokslumo ir motyvacijos pokyčius, elgesį su kt. mokiniais ir atvirščiai, dalyvavimą nepamokinėje veikloje, mokyklos specialistų planuotų ir įvykusių konsultacijų skaičių ir vaiko elgesį jų metu, kitų mokyklos bendruomenės narių indėlį, dalyvavimą projektuose ir programose, dienos centro veikloje, kt. informaciją. Taip pat vykdytojo vertinimą dėl priemonių efektyvumo ir rekomendaciją dėl jų pratęsimo, pakeitimo ar panaikinimo, taikytų poveikio priemonių už susitarimų nesilaikymą.

Kitos savivaldybės ataskaitos formoje prašoma pateikti ir aprašyti informaciją apie paskirtų priemonių vykdymą laisva forma. Prašomi pateikti vaiko, kuriam skirta minimalios priežiūros priemonė, kontaktai, tėvų/globėjų kontaktai, sprendimo, kurio pagrindu skirta priemonė, rekvizitai, jos terminas ir vykdytojas.

Peržiūrėjome 206 vaikų bylas ir įvertinome ataskaitų turinį. Nustatėme, kad vaiko gerovės komisijai nepateikiama visa reikalinga informacija apie vykdytų minimalios priežiūros priemonių rezultatyvumą ir tai lemiančius veiksnius, pavyzdžiui, institucijas, su kuriomis vykdytojai bendradarbiavo vykdydami priemonę, tėvų dalyvavimą, sudarytą pagalbos priemonių planą ir kt.

Įstatymas nustato ataskaitų pateikimo terminą (ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo priemonės vykdymo termino pabaigos)³⁶, tačiau kai kuriose savivaldybėse taikoma skirtinga praktika.

Pavyzdys

Vienoje savivaldybėje vykdytojai ataskaitas apie įvykdytas minimalios priežiūros priemones teikia vieną kartą per metus. Šioje savivaldybėje vykdytojų ataskaitos neanalizuojamos ir neaptiriamos savivaldybės vaiko gerovės komisijos posėdžiuose.

Kai kuriose kitose savivaldybėse priemonės vykdymo ataskaitos prašomos pateikti keliomis savaitėmis ar mėnesiu anksčiau, negu baigiasi priemonės vykdymo terminas, kad iki baigiantis terminui būtų galima apsvarstyti ataskaitą ir parinkti tinkamas tolesnes priemones.

Toks atsiskaitymo terminas, kai ataskaitos pateikiamos prieš pasibaigiant priemonės vykdymo terminui, suteikia galimybę laiku įvertinti situaciją ir priimti tinkamą sprendimą dėl tolimesnės pagalbos vaikui.

³⁶ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 18 str. 2 d. 5 p.

Patvirtinus minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitos formą ir vaiko gerovės komisijai jas analizuojant, teikiant grįžtamąjį ryšį vykdytojams ir vaikui, pakviečiant juos į posėdį, būtų užtikrintas didesnis priemonės poveikis, vertinamas rezultatyvumas.

6. SAVIVALDYBIŲ ADMINISTRACIJŲ VAIKO GEROVĖS KOMISIJOMS TEIKIAMA METODINĖ PAGALBA NE VISADA ATITINKA SAVIVALDYBIŲ LŪKESČIUS

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme nustatyta, kad Švietimo ir mokslo ministerija teikia informaciją apie minimalios priežiūros priemonių įgyvendinimą, koordinuoja savivaldybių institucijų veiklą minimalios priežiūros priemonių vykdymo srityje, dalyvauja formuojant ir įgyvendinant minimalios priežiūros politiką³⁷. Pagrindinė institucija, ministerijos įgaliota teikti metodinę pagalbą vaiko gerovės komisijoms, yra Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.

Audito metu nustatyta, kad 21 (iš 26 pateikusių vertinimus) vaiko gerovės komisija metodinės pagalbos teikimo kokybę vertina gerai. Metodinė pagalba savivaldybėse teikiama netolygiai, skiriasi teikiančių subjektų skaičius – kai kuriose ją teikia tik Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, kitose – ir pedagoginės psichologinės tarnybos, švietimo pagalbos centrai, aukštosios mokyklos ir pan. Dažniausiai savivaldybių komisijos konsultuojamos telefonu, iškilus praktinėms problemoms priemonių skyrimo, vykdymo ar kitais klausimais.

Savivaldybės nurodė, kad teikiama metodinė pagalba formali, t. y. remiamasi teisės aktais. Be to, ji teikiama tik iškilus problemai, o ne iš anksto skleidžiant savivaldybių komisijų veiklos gerąją praktiką.

Siekiant užtikrinti tinkamą metodinės pagalbos vaiko gerovės komisijoms teikimą, už tai atsakinga institucija turėtų nuolat kaupti ir sisteminti savivaldybių veiklos gerąją praktiką skiriant ir vykdant minimalios priežiūros priemones, užtikrinti šios praktikos sklaidą tarp savivaldybių.

Vienas iš būdų teikti metodinę pagalbą vaiko gerovės komisijoms – rekomendacijos dėl priemonių vykdymo. 2013 m. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus įsakymais patvirtintos dvi rekomendacijos dėl 3 priemonių: įpareigojimo dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus³⁸, įpareigojimo būti namuose nustatytu laiku ir įpareigojimo nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką³⁹. Apklaustų savivaldybių vertinimu, rekomendacijos yra naudingos, tačiau turi trūkumų – jos pernelyg abstrakčios, neaišku, kaip organizuoti priemonių vykdymo kontrolę, vertinti paskirtų priemonių efektyvumą. Vis tik apklaustos savivaldybės ir priemonės vykdytojai nurodė, kad būtų reikalingos rekomendacijos ir dėl kitų priemonių vykdymo.

Šios rekomendacijos sudarytų prielaidas suvienodinti vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimo ir vykdymo praktikas Lietuvoje.

³⁷ Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 25 str.

³⁸ Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-05-06 įsakymas Nr. (1.3)V-133.

³⁹ Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-12-09 įsakymu Nr. (1.3)V-327.

Siekiant paskirti kiekvieno vaiko poreikius geriausiai atitinkančias minimalios priežiūros priemones, svarbu užtikrinti tinkamą vaiko gerovės komisijų narių kvalifikaciją, kuri turėtų būti nuolat tobulinama.

Audito metu nustatyta, kad 2013 m. Švietimo ir mokslo ministerija bei Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras apklausė savivaldybes dėl poreikių ir centralizuotai organizavo 34 kvalifikacijos tobulinimo renginius pagal 3 skirtingas programas vaiko gerovės komisijų nariams. Nustatyta, kad bent viename yra dalyvavę visų savivaldybių atstovai.

Dalies savivaldybių (20) vaiko gerovės komisijų nariai 2011–2013 m. nurodė dalyvavę ir kituose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose: pagalbos vaikui ir šeimai, prevencijos, tarpinstitucinio bendradarbiavimo temomis. Juos organizavo švietimo pagalbos ir kitos institucijos.

Pradėjus organizuoti centralizuotus kvalifikacijos tobulinimo renginius, kvalifikaciją keliančių vaiko gerovės komisijų narių skaičius pastebimai padidėjo. 2011 m. dalyvavo tik 19,4 proc. vaiko gerovės komisijų narių, o 2013 m. – 68,8 proc. Renginių kokybę 88 proc. apklaustųjų savivaldybių įvertino gerai arba labai gerai.

Nustatyta, kad geriausiai vertinami kvalifikacijos tobulinimo renginiai, kuriuose pateikiama praktinė informacija, pavyzdžiai, dalijamasi vaiko gerovės komisijų veiklos patirtimi. Prasčiau vertinami kvalifikacijos tobulinimo renginiai, kuriuose supažindinama su teorine medžiaga ir teisės aktais. Apklaustos savivaldybės nurodė, kad mokymų galėtų būti organizuojama ir daugiau, jie turėtų būti organizuojami periodiškai.

Kadangi daugumos vaiko gerovės komisijų narių kompetencija keliami tik Švietimo ir mokslo ministerijos ir Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro organizuojamuose mokymuose, atsižvelgus į jų gerus įvertinimus ir komisijos narių, keliančių kvalifikaciją, skaičiaus padidėjimą, pradėjus organizuoti centralizuotus mokymus, turėtų būti užtikrinama, kad nuolat būtų organizuojami mokymai visų savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų nariams.

Savivaldybėms skleidžiant gerosios praktikos pavyzdžius, patvirtinus rekomendacijas dėl kiekvienos priemonės vykdymo, vaiko gerovės komisijų nariams užtikrinus kvalifikacijos kėlimo tęstinumą, būtų užtikrinta veiksmingesnė metodinė pagalba.

7. ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA NEVERTINA MINIMALIOS PRIEŽIŪROS ĮGYVENDINIMO

Minimalios priežiūros įgyvendinimo rezultatyvumą vertinti svarbu, kad Švietimo ir mokslo ministerija galėtų priimti įrodymais pagrįstus sprendimus formuodama vaiko minimalios priežiūros politiką.

Švietimo ir mokslo ministro įsakymuose⁴⁰ yra nustatyti Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių bei prevencinės veiklos savivaldybėse rodikliai, pagal kuriuos savivaldybės kasmet iki spalio 14 d. teikia duomenis Švietimo informacinių technologijų centrai. Pagal juos teikiama statistinė informacija apie minimalios priežiūros įgyvendinimą savivaldybėse (pvz.: vaikų skaičius,

⁴⁰ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymai: 2011-07-26 Nr. V-1450 „Dėl žinybinės statistikos“; 2012-08-16 Nr. V-1233 „Dėl žinybinės statistikos“; 2013-08-29 Nr. V-803 „Dėl žinybinės statistikos“.

kuriems taikytos viena ar kelios minimalios priežiūros priemonės, taikytų priemonių skaičius, jų vykdymo terminų trukmė, pratęstų, pakeistų, panaikintų priemonių skaičius ir t. t.), tačiau ji nėra patikima ir tiksli.

Nustatyta, kad minėtuose įsakymuose nenurodyta, kokio konkretaus laikotarpio duomenis savivaldybės turėjo pateikti, todėl teikė skirtingų: 41 savivaldybė (iš 47 pateikusių informaciją) – mokslo metų, o kitos 6 – atitinkamų kalendorinių metų (nuo sausio 1 d. iki spalio 1 d.) Nuo 2013 m. savivaldybės ŠVIS teikia duomenis nuo 2013 m. spalio 1 d. iki 2014 m. rugsėjo 30 d.

Savivaldybių pateikti duomenys ŠVIS sistemoje nėra tikslinami, t. y. nekontroliuojamas jų teisingumas, todėl informacija apie minimalios priežiūros įgyvendinimą nėra tiksli ir patikima.

Pavyzdys

Vienos savivaldybės atstovai nurodė, kad 2013 m. priemonė – įpareigojimas nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jiems neigiamą įtaką – nebuvo skirta nė vienam vaikui, o ŠVIS duomenimis skirta 7 vaikams.

Kitas netikslumas, kad ŠVIS duomenimis, bendravimo su vaikais tobulinimo kursus išklausė 46 tėvai, nors juos išklausti buvo įpareigotas 31 tėvas.

Ministerija nėra nustačiusi vaiko minimalios priežiūros priemonės rezultatyvumo vertinimo kriterijų ir nerenka duomenų, ar minimali priežiūra įgyvendinama rezultatyviai. Šios priežiūros įgyvendinimas šalies mastu nėra analizuojamas pakankamai išsamiai. Atliekamos tik trumpos tam tikro laikotarpio analizės (pavyzdžiui, 2013 m. ministerija rinko duomenis apie vaikus, kuriems 2011–2012 m. pritaikius minimalios priežiūros priemones, nepasiekta pokyčių, skaičių).

Pokyčiai audito metu

Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centrą 2014 m. pabaigoje Švietimo ir mokslo ministerija įpareigojo atlikti minimalios priežiūros srities tyrimą „Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių sistemos įgyvendinimas savivaldybėse“. Rezultatai bus paskelbti 2015 m. Centras taip pat renka bendrojo pobūdžio informaciją apie savivaldybių vaiko gerovės komisijos sudėtį, kontaktus, darbo reglamentus ir pan.

Siekiant, kad Švietimo ir mokslo ministerija tinkamai vertintų priemonių rezultatyvumą ir dalyvautų formuojant ir įgyvendinant vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros politiką, savivaldybės ministerijai turėtų teikti patikimą ir tikslią informaciją apie minimalios priežiūros priemones ir jų poveikį, o ministerija turėtų atlikti kiekybinį ir kokybinį minimalios priežiūros sistemos vertinimą.

5-ojo audito departamento direktorė

Rasa Gabrilavičienė

5-ojo audito departamento vyriausioji valstybinė auditorė

Solveiga Naginevičiūtė

Valstybinio audito ataskaitos nuorašas pateiktas Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui.

Auditas atliktas, vykdant 2014-05-05 pavedimą Nr. P-50-4

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Solveiga Naginevičiūtė (grupės vadovas)

Agnė Baranauskaitė

Rūta Bikulčiūtė

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Ar vaiko minimalios priežiūros
priemonės užtikrina pagalbą vaikui“
1 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Metodas	Tikslai
<p>Dokumentų peržiūra – nagrinėjome Švietimo ir mokslo ministerijos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro dokumentus, susijusius su vaiko minimalios priežiūros priemonių skyrimu, vykdymu ir administravimu. Taip pat nagrinėjome teisės aktus, susijusius su vaiko minimalia priežiūra (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-05-16 įsakymas Nr. (1.3) V-133 „Dėl rekomendacijų dėl vaiko minimalios priežiūros priemonės – įpareigojimo dirbti auklėjamojo pobūdžio darbus, jei vaikas sutinka – vykdymo patvirtinimo“, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro direktoriaus 2013-12-09 įsakymas Nr. (1.3) V-327 „Rekomendacijos dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių – įpareigojimo būti namuose nustatytu laiku ir įpareigojimo nesilankyti vietose, kuriose daroma neigiama įtaka vaiko elgesiui, arba nebendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką, – vykdymo“), tarptautinius teisės aktus (Jungtinių Tautų nepilnamečių nusikalstamumo prevencijos gairės (Rijado gairės) ir kt.</p>	<p>Nustatyti, ar tinkamas vaiko minimalių priežiūros priemonių teisinis reglamentavimas, ir minimalios priežiūros įgyvendinimo problemos.</p>
<p>Pokalbiai su Švietimo ir mokslo ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros, Anykščių r. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Anykščių A. Baranausko pagrindinė mokykla, Aulelių globos namai), Jonavos r. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Jonavos jaunimo mokykla, Kauno apskrities VPK Jonavos r. PK Viešosios tvarkos skyriaus Prevencinis poskyris), Molėtų r. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namai, Alantos technologijos ir verslo mokykla), Širvintų r. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija ir Širvintų Atžalyno progimnazija), Šilalės r. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Šilalės Dariaus ir Girėno progimnazija),</p>	<p>Išsiaiškinti, kaip įgyvendinama vaiko minimali priežiūra, kokias problemas ir jų sprendimo būdus mato savivaldybių atstovai, apibendrinti vaiko minimalios priežiūros organizavimo problemas ir įvertinti pokyčius audituojamuoju laikotarpiu, audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.</p>

Metodas	Tikslai
<p>Marijampolės (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Marijampolės socialinės pagalbos centras, vaikų globos namai „Putinas“ ir Marijampolės jaunimo mokykla), Klaipėdos m. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Klaipėdos siuvimo ir paslaugų verslo mokykla, Klaipėdos jaunimo centro atvira jaunimo erdvė), Kauno m. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Vaikų gerovės centras „Pastogė“, Kauno Veršvų vidurinės mokykla, Kauno Jaunimo mokykla, Kauno Pedagoginė psichologinė tarnyba), Vilniaus m. (savivaldybės administracijos vaiko gerovės komisija, Vilniaus Tuskulėnų vidurinė mokykla, Vilniaus Naujininkų mokykla, Vilniaus vaikų socialinės globos namai „Gilė“, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Viešosios tvarkos valdyba) savivaldybių atstovais.</p>	
<p>Duomenų analizė – Teisės instituto tyrimas „Vaiko minimalios priežiūros priemonė Lietuvoje: prielaidos, situacija ir įgyvendinimo problemos“, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaitos, savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų veiklos dokumentai (24 savivaldybių administracijų vaikų gerovės komisijų darbo reglamentai bei 57 savivaldybių administracijos direktorių įsakymai dėl savivaldybių administracijų vaikų gerovės komisijų sudėčių, 9 aplankytų savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų 2011–2013 m. posėdžių protokolai, 206 vaikų, kuriems skirtos MPP, bylos, veiklos planai ir kt.), kita Švietimo ir mokslo ministerijos pateikta informacija, Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenys, kiti dokumentai.</p>	<p>Nustatyti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo problemas, audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.</p>
<p>Anketavimas – visoms savivaldybėms (60) išsiųsti klausimynai, atsakymus į klausimynus pateikė 58 savivaldybės.</p>	<p>Nustatyti vaiko minimalios priežiūros įgyvendinimo problemas, audito ataskaitoje pateikti konkrečių pavyzdžių.</p>

Valstybinio audito ataskaitos
 „Ar vaiko minimalios priežiūros
 priemonės užtikrina pagalbą vaikui“
 2 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmai / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Siekiant užtikrinti, kad būtų surenkama pakankamai informacijos priimti individualizuotą sprendimą dėl minimalios priežiūros priemonių vaikui skyrimo ir tinkamų vykdytojų parinkimo, parengti visoms savivaldybėms bendrą rekomenduojamų dokumentų, reikalingų skiriant minimalią priežiūros priemonę, sąrašą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus parengtas rekomenduojamų dokumentų, reikalingų skiriant vaikui minimalios priežiūros priemonę, sąrašas savivaldybėms.	2015-12-31
2.	Siekiant, kad visos įstatyme numatytos priemonės atitiktų tikslą – padėti vaikui išsiugdyti prasmingo individualaus ir visuomeninio gyvenimo sampratą, ir atsižvelgiant į tai, kad vaiko laisvę ribojančios minimalios priežiūros priemonės yra skiriamos retai, jas sudėtinga įgyvendinti, siūlyti atsisakyti jų įstatyme.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus numatyta Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projekte.	2015-10-01
3.	Siekiant sukurti rezultatyvią vaiko minimalios priežiūros sistemą, užtikrinti, kad būtų reglamentuota vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdymo eigos stebėseną: numatyti priemonės vykdytojų ir vaiko atstovų konsultavimą, jiems reikalingos pagalbos teikimą, vaiko minimalios priežiūros priemonės vykdymo ataskaitų kontrolę ir analizę.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projekte šios veiklos sritys bus numatytos naujai siūlomai įvesti pareigybei savivaldybėse – kuratoriui.	2015-10-01
4.	Siekiant sukurti rezultatyvią vaiko minimalios priežiūros sistemą, užtikrinti, kad būtų patvirtinta minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitos forma.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus parengta ir patvirtinta minimalios priežiūros priemonių vykdymo ataskaitos forma.	2015-12-31

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
5.	Siekiant sukurti rezultatyvią vaiko minimalios priežiūros sistemą, užtikrinti, kad būtų reglamentuotas vaiko, jo atstovų ir priemonių vykdytojų dalyvavimas vaiko gerovės komisijos posėdyje svarstant taikytos priemonės rezultatyvumą.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus numatyta Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projekte.	2015-10-01
6.	Siekiant užtikrinti savivaldybėms veiksmingesnę metodinę pagalbą dėl minimalios priežiūros priemonių vykdymo, kaupiti ir skleisti vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo gerąją praktiką.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras kartu su savivaldybėmis kaups ir skleis gerąją praktiką dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo.	2015-12-31
7.	Siekiant užtikrinti savivaldybėms veiksmingesnę metodinę pagalbą dėl minimalios priežiūros priemonių vykdymo, parengti vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo rekomendacijas.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus parengtos rekomendacijos savivaldybėms dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo.	2015-12-31
8.	Siekiant užtikrinti savivaldybėms veiksmingesnę metodinę pagalbą dėl minimalios priežiūros priemonių vykdymo, nuolat tobulinti savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų narių kvalifikaciją.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus organizuojami mokymai savivaldybių administracijų vaiko gerovės komisijų nariams.	2015-12-31
9.	Siekiant didinti minimalios priežiūros rezultatyvumą vertinti minimalios priežiūros įgyvendinimą pagal savivaldybių pateiktą patikimą ir tikslią informaciją apie priemones ir jų poveikį.	Švietimo ir mokslo ministerija	Rekomendacija bus įgyvendinta. Bus tikslinami švietimo valdymo informacinės sistemos rodikliai dėl vaiko minimalios priežiūros priemonių vykdymo.	2016-12-31
10.	Siekiant didesnio vaiko minimalios priežiūros priemonių poveikio, reglamentuoti pagalbos šeimai ir kitiems vaiko atstovams priemones.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Švietimo ir mokslo ministerija	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija Rekomendacija bus įgyvendinta. 1. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatyme bus įtvirtintas Prevencinio ir socialinio darbo su vaiku ir šeima modelis. 2. Vaiko gerovės 2013–2018 m.	2017-01-01

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			<p>programos įgyvendinimo priemonių plane, patvirtintame socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014-12-29 įsakymu Nr. A1-677, numatytos šios priemonės:</p> <p>2.2. Plėsti vaikų dienos centrų savivaldybėse veiklą, teikiant nestacionarias dienos socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir jų šeimoms;</p> <p>2.3. Organizuoti kompleksinių paslaugų teikimą krizinėse situacijose esantiems tėvams, auginantiems vaikus, ugdant tėvų socialinius ir pozityvios tėvystės įgūdžius ir teikiant prioritetą ankstyvųjų šeimos krizių prevencijai.</p> <p>Švietimo ir mokslo ministerija</p> <p>Rekomendacija bus įgyvendinta.</p> <p>Švietimo ir mokslo ministerija numatys</p> <p>Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projekte kuratoriaus funkciją organizuoti reikalingos pagalbos vaiko atstovams pagal įstatymą teikimą, kai vaikui skirta minimalios ar vidutinės priežiūros priemonė.</p>	<p>2018-12-31</p> <p>2018-12-31</p> <p>2015-10-01</p>
<p>Atstovai ryšiams, atsakingi už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo pagalbos skyriaus vyriausioji specialistė Ligita Vaicekauskaitė, Ligita.Vaicekauskaitė@smm.lt, + 370 5 219 1256</p> <p>Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vaikų skyriaus vyriausiasis specialistas Ričardas Černiauskas, ricardas.cerniauskas@socmin.lt, + 370 5 266 8136</p>				